HebrewBooks.org © Mozhnaim Publishers. No commercial use allowed.

אילו באו עליה שנים אחד שלא כדרכה ואחד כדרכה יאמרו בעל פגומה חמשים בעל שלמה חמשים א"ל אביי אי הכי גבי עבד נמי יאמרו עבד בריא שלשים עבד מוכה שחין שלשים אלא אמר אביי אמר קרא [1]תחת אשר עינה [ט] מכלל דאיכא בושת ופגם רבא אמר דאמר קרא ונתן האיש השוכב עמה וגו' הנאת שכיבה חמשים מכלל דאיכא מילתא אחריתי ומאי ניהו בושת ופגם: **מתני'** [א]במוציא שם רע להקל ולהחמיר כיצד אחד שהוציא שם רע על גדולה שבכהונה ועל קטנה שבישראל נותן מאה סלע נמצא האומר בפיו חמור מן העושה מעשה [ב] שכן מצינו [2]שלא [ג] נתחתם גזר דין על אבותינו במדבר אלא על לשון הרע שנאמר [2]וינסו אותי זה עשר פעמים וגו': **גמ'** ממאי דלמא משום דקא גרים לה קטלא דכתיב [3]ואם אמת היה הדבר וגו' והוציאו את הנערה וגו' אמר רבא אמר קרא [4]כי הוציא שם רע על שם רע שהוציא: וכן מצינו שלא נתחתם גזר דין וכו': ממאי דלמא דאכתי לא [ד] מלא סאתן [ה]דאמר רב המנונא אין הקב"ה נפרע מן האדם עד שתתמלא סאתו שנאמר [5]במלאת ספקו יצר לו [ו] אמר ר"ל אמר קרא וינסו אותי זה עשר פעמים על זה נתחתם גזר דין: [ז]תניא א"ר אלעזר בן פרטא בוא וראה כמה גדול כח של לשון הרע מגלן ממרגלים ומה המוציא שם רע על עצים ואבנים כך המוציא שם רע על חבירו על אחת כמה וכמה ממאי דלמא משום דר' חנינא בר פפא [ח]דאמר רבי חנינא בר פפא דבר גדול דברו מרגלים באותה שעה דכתיב [6]כי חזק הוא ממנו אלא ממנו כביכול [ט] בעל הבית אין יכול להוציא כליו משם אלא אמר רבה אמר ר"ל אמר קרא [7]וימותו האנשים מוציאי דבת הארץ רעה על דבת הארץ שהוציאו תניא אמר ר' יהודה עשר נסיונות ניסו אבותינו להקב"ה [ט] שנים בים ושנים במים שנים במן שנים בשליו אחת בעגל ואחת במדבר פארן שנים בים אחת בירידה ואחת בעלייה בירידה דכתיב [8]המבלי אין קברים במצרים בעלייה כדרב הונא דא"ר הונא ישראל שבאותו הדור מקטני אמנה היו כדרבה בר מרי [7]דאמר רבה בר מרי מאי דכתיב [9]וימרו על ים בים סוף ויושיעם למען שמו מלמד שהיו ישראל ממרים באותה שעה ואומרים כשם שאנו עולים מצד זה כך מצרים עולים מצד אחר אמר לו הקב"ה לשר של ים פלוט אותם ליבשה אמר לפניו רבש"ע כלום יש עבד שנותן לו רבו מתנה וחוזר ונוטלה הימנו אמר לו אני נותן לך אחד ומחצה שבהם אמר לפניו רבש"ע כלום יש עבד שתובע את רבו אמר לו נחל קישון יהיה ערב מיד פלטן ליבשה דכתיב [10]ויירא ישראל את מצרים מת על [י] וגו' שנים במים במרה וברפידים במרה דכתיב [11]ויבואו מרתה ולא יכלו לשתות וכתיב [12]וילן העם על משה ברפידים דכתיב [13]ויחנו ברפידים ואין מים לשתות וכתיב [14]וירב העם עם משה שנים במן דכתיב אל

למדבר מצד אחד וזה כשם שאנו עולין מצד זה וכאנו למדבר כך מצרים עולין מצד אחר מן המדבר וירדפו אחרינו ויסיגו כי סבורים שלא יעברו המצריים בים אלא יבאו מצד אחר ובהכי ניחא הא דכתיב (במדבר לג) ויסעו ממרה וגו' ויחנו על יס סוף ואם עברו רוחב הים עד עבר הים מצד אחר היאך פגעו עוד בים וכי מזרו לאחוריהם אלא ש"מ נאחר שנסעו באורך הים ויצאו כמו כן לאורך הים לדרום מצרים שמצרים כמו כן לרוח דרומית של א"י קרוב לסוף דרומית נלך מערב ועילום מפסיק בין מצרים ובין א"י והים מצד דרומית של ארץ מצרים ממזרח למערב ונסעו לתוף הים שהוא דרומית של מצרים ואח"כ יצאו לאחר שהלכו כחצי גורן עגולה ויצאו בצד צפוני שלהם שהיא דרומית של ארץ אדום ומזרחית של ארץ מצרים ואח"כ הלכו קצת ימים עד מרה ואח"כ היו עדיין אצל הים וכשהולכו ליכנס בא"י לא הולכו לעבור הים אלא סיבבו ארץ אדום וארץ מואב שהוא בדרומית של א"י ומזרחית של ארץ מצרים: **אחד** ומחצה שבהם. במצרים כתיב (שמות יד) שש מאות רכב בחור וכסיסרא כתיב (שופטים ד) תשע מאות רכב ואף על גב דכתיב (שמות יד) כל רכב מצרים לא קא משיג אלא השריס כו כא] של ארץ מצרים היה נתלה אחר השש מאות רכב ומלכים של סיסרא היו תלויים אחר התשע מאות רכב ברזל ואם תיל אנשים בזה יותר מבזה אינו מושם:

אל

(לעיל) **הוו** להו שני כתובין הבאין באחד. וא"ת מה ענין זה לשני כתובין הבאין כאחד כיון דגבי סדה מקנה איכא ג"ש למילף חומש מסדה אחוזה וגבי מקדש בית ליכא ג"ש ושמא הכא דכתיב והעריך גבי מקדש בית כמאן דכתיב וחסך יב] לו שמא י"ל וחסך אין זו ג"ש גמורה אע"ג דקרי ליה יג] הספר ג"ש וה"נ אסכתן בפ"ק דב"ק (דף ו:) גבי נאמר סדה למעלה ונאמר סדה למטה קרי ליה התם ג"ש ואור"י דאינו ג"ש גמורה אי שמא י"ל משום דכתיב קודש גבי מקדש [גבי] מקדש בית וקודש קודש ג"ש גמורה היא מש"ה קרי ליה ג' כתובין הבאים כאחד: **בושת** הכל לפי המבייש והמתבייש. ופגם בכתובות (דף מ:) אומדים כמה אדם רוצה ליתן בשפחה בתולה יותר מבעולה להשיאה לעבדו שעשה לו קורת רוח:

אילו באו עליה שנים אחד בדרכה ואחד שלא בדרכה. פרש"י אחד בא עליה תחילה שלא כדרכה ואחד בא עליה כדרכה דאלתאי בושת פגומה דליכא בושת כולי האי דאיכא שלימה שלימה ג' סלעים ואילו בעל בתולה שלימה לא יהיב נמי אלא חמשים, תימה למה הוצרך לפרש בתולה שלימה דעלמא דשטא משמע דעל אלו שנים קאי ובעל שלימה היינו הראשון שבעל שלא כדרכה דבשלא כדרכה נמי יש לה קנס דאמרינן בפ"ק דקדושין (ט: -י.) באו עליה עשרה וכו', ויש לומר דלהגדיל התמהון פרש"י בבתולה דעלמא דלגבי הך ראשון דבעל שלא כדרכה אינו כל כך תימה שגם פגם השני שהשיר בתוליה מרובה וא"ת ואמאי לא קאמר באו עליה שנים שלא כדרכה, ויש לומר דאשמועינן דאף בזה יש תמהון אם משלם השני כמו הראשון דאע"פ שבא עליה כדרכה מכל מקום פגומה היא בבעילת הראשון שלא כדרכה. עכ"ל הרא"ש ז"ל: **אל תקרי ממנו.** גלין. אין חילוק בקריאה אלא כלומר אל תפרש. לשון הרא"ש. ועי' בתוס' בצד שני (ד"ה אל תיקרי) שהם מהופכים, ובס"א אינו כתוב אל תיקרי אלא כי חזק הוא ממנו אפילו בעל הבית כו' ובנ' גמרא ישנה כ"כ אל תקרי ממנו אלא מקימינו ופי' ממין של הקב"ה: **תוס' ד"ה אילו באו כו' כדרכה תחילה כו'.** וע"ב ודרך התלמוד להקדים הן תחלה ואע"ג דלאו קודם, כמו בכתובות (לה.) בין מתכוין לשאין מתכוין והוה ליה לקדם אין מתכוין כמו דאמר לא חלקת בין שוגג למזיד. הר"י ז"ל בגליון. **ד"ה כשם כו' עולין.** גליון. פי' מאותו צד שנכנסו כי ישראל לא עברו את הים מעבר לעבר שהן נכנסו בצד אחד ויצאו באותו צד שנכנסו כי המצרים הקיפום סביב (כזה) ואמרו ישראל כשם שאנו עולין מצד זה כך מצרים עולין מצד אחר במקום שנכנסו וירדפו אחרינו ביבשה. הרא"ש ז"ל:

אילו באו עליה ב' אחד שלא כדרכה ואחד כדרכה. שהראשון שלא בעל כדרכה אינו נותן כלום[ט] שלא בעלה ואם זה האחרון [שבעלה] נותן ג' כאילו בעל אשה שלימה שלא בא עליה אדם מעולם יאמרו בעל פגומה כו' אלא ודאי שפגום נותן ג' ותו לא שכבר מבויישת היא ובעל שלימה נותן ג' ובושת: **מתני' נמצא האומר בפיו [חמור מן העושה מעשה.** שהאומר בפיו] שפלונית פגומה חמור מן הפוגמה בעצמו שזה נותן ג' שקל וזה ק': **וכן מצינו.** [באבותינו וכו'] כדכתיב וינסו אותי זה עשר פעמים וכתיב בתריה אם יראו את הארץ וגו' שעל כל אותן עשר פעמים [שנסו] שלא בטחו בהקב"ה לא נגזרה עליהן גזרה שיפלו במדבר עד שאמרו לשון הרע על הארץ: **גמ'** על שם רע **שהוציא.** וענשו אותו מאה כסף: **במלאות ספקו.** כשימלא עונות כמו שמספקות המדות להכיל יצר לו. פורש ממנו: **על עצים ואבנים.** כדכתיב ערים גדולות ובצורות בשמים וארץ אוכלת יושביה [היא]: **אלא ממנו.** כלפי מעלה והיינו בעל הבית שבראם: **כך מצרים עולין מצד אחר.** אע"פ שהבטיחם הקב"ה לא תוסיפו לראותם עוד: **פלוט אותם ליבשה.** כשהם מתים: [**שנים במים**] **במרה וברפידים.** וקשיא לי מ"ט לא קא חשיב מים דמדבר צין:

ט) סוטה ט., ב) תוספתא פ"ב ה"ו ע"ש, ג) [סוטה לה. ממחות נג.], ד) פסחים קיח.,

תורה אור השלם

1. וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּהּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָ חֲמִשִּׁים כֶּסֶף וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עִנָּהּ לֹא יוּכַל שַׁלְּחָהּ כָּל יָמָיו:
דברים כב כט
2. כִּי כָל הָאֲנָשִׁים הָרֹאִים אֶת כְּבֹדִי וְאֶת אֹתֹתַי אֲשֶׁר עָשִׂיתִי בְּמִצְרַיִם וּבַמִּדְבָּר וַיְנַסּוּ אֹתִי זֶה עֶשֶׂר פְּעָמִים וְלֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹלִי:
במדבר יד כב
3. וְאִם אֱמֶת הָיָה הַדָּבָר הַזֶּה לֹא נִמְצְאוּ בְתוּלִים לַנַּעֲרָ:
דברים כב כ
4. וְעָנְשׁוּ אֹתוֹ מֵאָה כֶסֶף וְנָתְנוּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָה כִּי הוֹצִיא שֵׁם רָע עַל בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה לֹא יוּכַל לְשַׁלְּחָהּ כָּל יָמָיו:
דברים כב יט
5. בְּמִלֹּאת שִׁפְקוֹ יָצַר לוֹ כָּל יַד עָמָל תִּבוֹאָנוּ: איוב כ כב
6. וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר עָלוּ עִמּוֹ אָמְרוּ לֹא נוּכַל לַעֲלוֹת אֶל הָעָם כִּי חָזָק הוּא מִמֶּנּוּ:
במדבר יג לא
7. וַיָּמֻתוּ הָאֲנָשִׁים מוֹצִאֵי דִבַּת הָאָרֶץ רָעָה בַּמַּגֵּפָה לִפְנֵי יְיָ:
במדבר יד לז
8. וַיֹּאמְרוּ אֶל מֹשֶׁה הֲמִבְּלִי אֵין קְבָרִים בְּמִצְרַיִם לְקַחְתָּנוּ לָמוּת בַּמִּדְבָּר מַה זֹּאת עָשִׂיתָ לָּנוּ לְהוֹצִיאֲנוּ מִמִּצְרָיִם:
שמות יד יא
9. אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם לֹא הִשְׂכִּילוּ נִפְלְאוֹתֶיךָ לֹא זָכְרוּ אֶת רֹב חֲסָדֶיךָ וַיַּמְרוּ עַל יָם בְּיַם סוּף: תהלים קו ז
10. וַיּוֹשַׁע יְיָ בַּיּוֹם הַהוּא אֶת יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִצְרָיִם וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת מִצְרַיִם מֵת עַל שְׂפַת הַיָּם: שמות יד ל
11. וַיָּבֹאוּ מָרָתָה וְלֹא יָכְלוּ לִשְׁתּוֹת מַיִם מִמָּרָה כִּי מְרִרִים הֵם עַל כֵּן קָרָא שְׁמָהּ מָרָה:
שמות טו כג
12. וַיִּצְמָא שָׁם הָעָם לַמַּיִם וַיָּלֶן הָעָם עַל מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר לָמָּה זֶּה הֶעֱלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם לְהָמִית אֹתִי וְאֶת בָּנַי וְאֶת מִקְנַי בַּצָּמָא:
שמות יז ג
13. וַיִּסְעוּ כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּדְבַּר סִין לְמַסְעֵיהֶם עַל פִּי יְיָ וַיַּחֲנוּ בְּרִפִידִים וְאֵין מַיִם לִשְׁתּוֹת הָעָם: שמות יז א
14. וַיָּרֶב הָעָם עִם מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ תֵּן לָנוּ מַיִם וְנִשְׁתֶּה וַיֹּאמֶר לָהֶם מֹשֶׁה מַה תְּרִיבוּן עִמָּדִי מַה תְּנַסּוּן אֶת יְיָ:
שמות יז ב

רבינו גרשום

אילו באו עליה ב' אחד שלא כדרכה ואחד כדרכה. שהראשון שלא בעל כדרכה אינו נותן כלום[ט] שלא בעלה ואם זה האחרון [שבעלה] נותן ג' כאילו בעל אשה שלימה שלא בא עליה אדם מעולם יאמרו בעל פגומה כו' אלא ודאי שפגום נותן ג' ותו לא שכבר מבויישת היא ובעל שלימה נותן ג' ובושת: **מתני' נמצא האומר בפיו [חמור מן העושה מעשה.** שהאומר בפיו] שפלונית פגומה חמור מן הפוגמה בעצמו שזה נותן ג' שקל וזה ק': **וכן מצינו.** [באבותינו וכו'] כדכתיב וינסו אותי זה עשר פעמים וכתיב בתריה אם יראו את הארץ וגו' שעל כל אותן עשר פעמים [שנסו] שלא בטחו בהקב"ה לא נגזרה עליהן גזרה שיפלו במדבר עד שאמרו לשון הרע על הארץ: **גמ'** על שם רע **שהוציא.** וענשו אותו מאה כסף: **במלאות ספקו.** כשימלא עונות כמו שמספקות המדות להכיל יצר לו. פורש ממנו: **על עצים ואבנים.** כדכתיב ערים גדולות ובצורות בשמים וארץ אוכלת יושביה [היא]: **אלא ממנו.** כלפי מעלה והיינו בעל הבית שבראם: **כך מצרים עולין מצד אחר.** אע"פ שהבטיחם הקב"ה לא תוסיפו לראותם עוד: **פלוט אותם ליבשה.** כשהם מתים: [**שנים במים**] **במרה וברפידים.** וקשיא לי מ"ט לא קא חשיב מים דמדבר צין:

ט) עי' תוס' כאן בד"ה אילו.

עין משפט נר מצוה

כא א מיי' פ"ג מהל' נערה בתולה הל' ג [וס"ג הלכה ח]:
ב [מיי' פ"ז מהלכות דעות הלכה ו]:

מוסף רש"י

ומתרגמינן לחלוטין. ואנן תנן לשון מלוטין גבי מלוטע [סנהדרין קו:]. למצורע מוחלט. לאמר שכלו ימי ההסגר ונגלה בו טימני טומאה שאמורין בו [מגילה ח:]. פריעה ופרימה. נגדיו יהיו פרומים ולאשו יהיה פרוע (שם). ארי דורס ואוכל. מיד ואינו מתיירא [תענית ח.]. **זאב טורף** ואוכל. שמוליך לחוריו ואוכל שם שמפחד מן הכריות ולטולן יש להם הנאה (שם). **מה הנאה יש לך.** שאתה נוטל בני אדם והורגן (שם). **לא אמרתי דבר והזהרתי לאחורי.** אף כח מי שאתמרתי לא אמרתי דבר ואמלל אם אמרתי כן עליו לא חזרתי בי לאמר אינו כדבריו, לפי שהתלה אמת אמרתי, וקפצר כל מילתא דמתמלמלא בפי מיה לית בה משום לישנא ביש (שבת קיח:)

שינויי נוסחאות

ג) עינה הני תחת אשר עינה מכלל (שי"מ), **ב)** בפיקפא סמוכה לקמן אימא וכן וכ"ל בשאלתות, **ג)** בשאה בשמעתא נתחתם, **ד)** לא נתמלא סאתן (שי"מ), **ה)** לו אלא אמר (שי"מ), **ו)** עי' תוספות דמעבר לדף ל"ש אל תקרי וכ"ש בסוטה לה. כתב דלא נרסינן אל תקרי כי חזק הוא ממנו אלא ממנו וכן בשאלתות ליתא, **ז)** תיקרי ממנו [פיכות כי חזק הוא ממנו]. (ש"מ ועיין בחידושים), **ח)** כביכול אפילו בעל הבית (שי"מ), **ט)** להקב"ה במדבר ואלו הן שנים (שי"מ), **י)** על שפת הים שנים [פיכות וגו' נמתק] (שי"מ), **יא)** קאמר קרא דמתו [וד"ל ממנים מוכלים נמתק] (שי"מ), **יב)** ומצד דמי לו (שי"מ), **יג)** הש"ס (צי"ק), **יד)** ממשיס. נראה מתוך פי' דשלא כדרכה אין לה קנס וכפ' כן [ותיכות וכש"ל פי' נמתק] (שי"מ), **טו)** ל"ש וכש"ל אזל לשיטתו דפירש בפ' כו' (צי"ק), **טז)** ביאס פירש"י נמי שם (שי"מ), **יז)** ס"ל כ' זהו אותו וכ"ס בדפ"ל, **יח)** כדרכה תחלה. (שי"מ), **יט)** שבאותו הדור (שי"מ), **כ)** הסריס שרי רכב מלרים (שי"מ), **לא)** וכל רכב של (צי"ק),

שיטה מקובצת

יאמרו בע"ל פגומה חמשים בע"ל שלימה חמשים. גלין. פרש"י זה שבעל פגומה חמשים ואילו בעל בתולה שלימה לא יהיב נמי אלא חמשים, תימה למה הוצרך לפרש בתולה שלימה דעלמא דשטא משמע דעל אלו שנים קאי ובעל שלימה היינו הראשון שבעל שלא כדרכה דבשלא כדרכה נמי יש לה קנס דאמרינן בפ"ק דקדושין (ט: -י.) באו עליה עשרה וכו', ויש לומר דלהגדיל התמהון פרש"י בבתולה דעלמא דלגבי הך ראשון דבעל שלא כדרכה אינו כל כך תימה שגם פגם השני שהשיר בתוליה מרובה וא"ת ואמאי לא קאמר באו עליה שנים שלא כדרכה, ויש לומר דאשמועינן דאף בזה יש תמהון אם משלם השני כמו הראשון דאע"פ שבא עליה כדרכה מכל מקום פגומה היא בבעילת הראשון שלא כדרכה. עכ"ל הרא"ש ז"ל: **אל תקרי ממנו.** גלין. אין חילוק בקריאה אלא כלומר אל תפרש. לשון הרא"ש. ועי' בתוס' בצד שני (ד"ה אל תיקרי) שהם מהופכים, ובס"א אינו כתוב אל תיקרי אלא כי חזק הוא ממנו אפילו בעל הבית כו' ובנ' גמרא ישנה כ"כ אל תקרי ממנו אלא מקימינו ופי'